

EMDR bij verstandelijke beperking en PTSS

Tekst: Henk Algra

Liesbeth Mevissen-Renckens promoveerde op 21 februari op een onderzoek naar verstandelijke beperking en PTSS. Met dit onderzoek wilde ze de kloof verkleinen tussen wat we weten over PTSS bij mensen met een normale intelligentie en de kennis die er is over PTSS bij mensen met een verstandelijke beperking. Er zijn waarschijnlijk veel verstandelijk beperkte mensen met PTSS, maar waarom wordt daar zo weinig over geschreven? En als je PTSS constateert, wat zijn dan de behandel mogelijkheden?

Het vermoeden bestaat dat veel mensen met een verstandelijke beperking lijden onder posttraumatische stress. Ze worden vaker dan anderen en zonder dat dit voldoende herkend wordt blootgesteld aan traumatische gebeurtenissen, en daarnaast hebben ze minder mogelijkheden tot *coping*. Vaak zijn ze van anderen afhankelijk en hebben geen idee hoe ze op een gezonde manier met de stress om zouden kunnen gaan. Daarnaast wordt PTSS waarschijnlijk veel minder herkend bij mensen met een verstandelijke beperking. En wat je niet weet, daar heb je het ook niet over.

Diagnostisch interview

Hoe weet je hoe vaak mensen met een verstandelijke beperking last hebben van PTSS? Er bestaan diverse officiële meetinstrumenten om PTSS vast te stellen, zoals de *Anxiety Disorder Interview Schedule* (ADIS). Van dit diagnostisch interview bestaat een nieuwe versie die is aangepast voor mensen met een verstandelijke beperking (*ADIS-C-LVB*). Dit interview bleek inderdaad goed toepasbaar bij kinderen van deze doelgroep. Het viel op dat deze kinderen niet op een andere manier reageerden op traumatische ervaringen. Er hoefde qua gedragskenmerken geen vertaalslag gemaakt te worden naar mensen met een verstandelijke beperking.

Kenmerken in relatie tot de verschillende niveaus

Onder andere Prof. Dr A. Došen schreef destijds dat bij matige en ernstige verstandelijke beperkingen de gangbare DSM-criteria niet voldeden. Daardoor werden symptomen van psychische problematiek vaak niet herkend. Liesbeth Mevissen-Renckens vermoedt op basis van haar onderzoek dat met betrekking tot PTSS de symptomen bij een matige verstandelijke beperking - en waarschijnlijk zelfs ook bij een ernstige verstandelijke beperking - wél overeen komen met die van mensen zonder verstandelijke beperking. Het is daarbij van belang om de cognitieve leeftijd te hanteren. Een 35-jarige man die op het cognitieve niveau van een zevenjarig kind functioneert zou dus waarschijnlijk symptomen hebben die passen bij kinderen met een cognitieve ontwikkelingsleeftijd van zeven jaar.

De nieuwe DSM 5-criteria voor kenmerken van PTSS sluiten

goed aan bij de gedragingen die herkenbaar zijn bij mensen met een verstandelijke beperking. Zo zijn bijvoorbeeld de symptomen van hyperactivatie op gedragsmatig niveau vaak te zien: geïrriteerdheid en woede-uitbarstingen, roekeloosheid, zelfdestructief gedrag, hyperalertheid, overdreven schrikreacties en concentratie- en slaapproblemen.

De behandeling van PTSS met EMDR

Toen Liesbeth in 2010 met haar onderzoek begon, waren er internationaal slechts achttien artikelen gepubliceerd over PTSS bij mensen met een verstandelijke beperking. Het is op z'n minst opmerkelijk om te moeten constateren dat er maar vijf *case reports* waren geschreven waarin de behandeling van PTSS aan bod kwam. Een daarvan had betrekking op psychodynamische therapie, twee gingen uit van een behandeling op basis van gedragstherapie (*Imagery Rehearsal Therapy en exposure*) en twee artikelen betroffen de behandeling van PTSS met behulp van EMDR.

Tijdens haar onderzoek heeft Liesbeth niet stilgezeten. Sinds haar eerste publicatie van de literatuurstudie over PTSS heeft ze zeventien nieuwe casusbeschrijvingen aan de wereldliteratuur toegevoegd. Tien daarvan maakten deel uit van dit proefschrift. Ze laten zien dat EMDR, aangepast aan de mentale leeftijd van de persoon, voor mensen met een verstandelijke beperking toepasbaar en bruikbaar is. EMDR-therapie resulteerde - onafhankelijk van leeftijd en ernst van de beperking - in een afname van traumagerelateerde symptomen. Die afname was bij *follow-up* nog steeds aanwezig.

Liesbeth concludeert wel dat meer onderzoek nodig is. De nu beschikbare onderzoeksresultaten zijn gebaseerd op een zeer beperkte onderzoeksgroep. Om tot meer gefundeerde conclusies te komen moet het onderzoek veel meer behandelingen omvatten. ■

Assessment and treatment of posttraumatic stress disorder in individuals with intellectual disabilities. Academisch proefschrift door E.H.M. (Liesbeth) Mevissen-Renckens.

Henk Algra (1950) is als orthopedagoog/ GZ-psycholoog werkzaam in de zorg voor mensen met een verstandelijke beperking.